

Čo hovorí kronika Prešporská obec Vajnory (5)

Zdroj: V. Fekete: Prešporská obec Vajnory (kronika)

Vážení čitatelia Vajnorských noviniek, v predchádzajúcej časti prepisu Vajnorskej kroniky sme sa ocitli v závere prvej polovice 14. storočia. Dalo by sa predpokladať, že s pribúdajúcimi rokmi sa postavenie poddaných bude aspoň zmierňovať, ak nie zlepšovať. Opak bol však pravdou, ako hovoria ďalšie časti Vajnorskej kroniky. Je zjavné, že bratislavskí mestskí páni i šľachta majú v úmysle poddaných obmedzovať ešte viac, svoje nároky a práva si oklieštiť nemienia.

Toto dočasné uspokojenie nastalo snáď aj z toho dôvodu, že i jurskí grófi si našli svojho zástancu v podobe nového palatína, ktorým sa stal Mikuláš Garai. Tento totiž v januári roku 1412 si predvoláva k sebe grófov a dožaduje sa od nich, aby si uplatňovali prednostné právo v držbe Dvorníka a jeho častí chotára. Nie je sice známy výsledok z tohto rokovania, ale tentoraz tu iste nastal tlak bratislavských páнов a tak naostatok i nadalej zotrúvajú všetky majetky a pozemky v pôvodnom vlastníctve ako do tej doby (22).

Na druhej strane si pre zmenu fažkali aj miestni cirkevníci na mestských pánov z Bratislavu, ktorí im medzitým odňali tzv. „urnu“, podľa ktorej mali právo požadovať poplatky za víno v obci, lebo z tých poplatkov sa kryli náklady na opravu kostola a hradila sa aj čiastočne mzda miestneho farára. Preto sa v októbri 1431 roku podáva bratislavským pánonom svedectvo cez kapitulu v zastúpení jej predstaveným Mikulášom Celeariusom, ktorý v mene kapituly ostro sa ohradzuje proti odňatiu tejto urny (23).

Následkom vydania tzv. „Zlatej bully“ kráľom Matejom v roku 1464, kde posilňuje právomoc bratislavskej rady aj s prijatými reformami, ktoré s atýkali aj poddaných obcí, prišlo k novému spôsobu vyrubovania štátnej dane. V snahe zvýšiť príjmy do štátnej pokladnice mení kráľ Matej dovtedajší spôsob vyrubovania dane, tzv. díky, ktorej základom bola poddanská

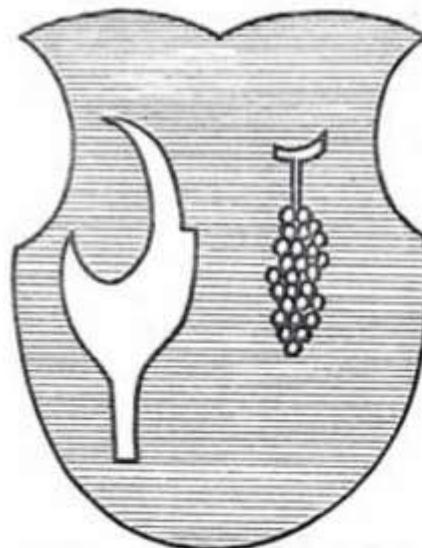
usadlosť na daň, podľa domácností (komínov) vo výške 20 denárov ročne, neskoršie až jeden zlatý. Okrem toho poddaníplia zemepánovi ročne jeden až tri zlaté, odvádzajú mu plodinový desiatok, konajú robotu a cirkev sú povinní odovzdať desiatku z časti svojej úrody. Postavenie poddaných zhoršil úplný zákaz stahovania, ktorý zmiernilo až nariadenie z roku 1486 (24).

V tomto ďalšom období budeme svedkami častého vyjednávania nielen o prenájme, ale aj predaja obce opátstvom v prospech mesta Bratislavu. Začiatky to má v Heiligenkreutz 13. apríla 1509, keď Michal, opát kláštora oznamuje bratislavským radcom, meštanostovi a richtárovi, že poveril svojich kláštorných bratov na dohode, kúpe, alebo aspoň prenájme Dvora a kaplnky sv. Kataríny a Vajnor. O desať dní na to v Bratislave berú toto bratislavský páni na vedomie a za prítomnosti oboch strán sa vydáva svedectvo, podľa ktorého dávaj a opátstvo mestu Bratislave na dobu 10 rokov do prenájmu Dvor, kaplnku a obec Vajnory za 24 denárov ročne (25).

Na to bratislavská mestská rada dala vyhotoviť zoznam vajnorských viníc a s menami poplatníkov. V zozname je zapísaných 49 viníc a 123 mien ich majiteľov. Podobný zoznam sa zachoval i z roku 1517 v ktorom je 57 viníc a 125 mien. Výška „pergrechtu“ sa pohybovala okolo dvoch denárov (26).

Po uplynutí desať ročnej lehoty o prenájme, prichádza k ďalšiemu rokovaniu medzi mestom Bratislavou a opátstvom o nastávajúcim prenájme alebo dokonca o odpredaji obce. Prvé takéto jednanie prebieha 11. júna 1519, keď poverení opáti Bernarda a jeho spoločník Ján, po niekoľko mesačnom rokovani s meštanostom, richtárom a radcami uzatvárajú 19. februára 1520 v Bratislave predbežnú dohodu o prenájme. V podmienkach sa hovorí, že okrem nemovitostí sa dávajú do prenájmu aj ďalšie majetky opátstva a to pole, lesy (drevo) rybníky, lúky a stráne. Všetko sa dáva do správy kastelánovi z Bratislavu Wolfgangovi Rözendorfovovi, ktorý bude povinný ročne podávať výučtovanie a bude zároveň celému kláštoru za majetok zodpovedný (27).

O dva roky neskôr, 1. júna 1522 ďalší opát Viliam (spomínaný aj ako Wilhelm) a kon-

Erb Vajnor zo 16. storočia

vent navrhuje zmluvu bratislavským meštanostom, richtárovi a radcovi mesta uzatváriť už zmluvu o celkovom odpredaji obce, ako aj akplinky a ostatných pozemkov v chotári odôvodňujúc to tým, že veľmi súrne potrebujú peniaze na vybavenie a vyzbrojenie vlastného vojska proti Turkom (28).

Po ďalších pojednávaniach prichádza k dohode 30. júna 1523 tak, podľa ktorej opát William v mene kláštora odpredáva mestu zatiaľ polovicu ponukatého majetku za 1 050 rínskych zlatých a za týchto podmienok dohodu aj obe strany podpisali. Prvú splátku za nájom prevzal v mene konventu samotný opát už v apríli 1524 od meštanostu, richtára a radcov vo výške 500 libier fenig (29).

Zrejme asi ani tieto peniaze nestačili na výzbroj a výstroj vojska pre opátstvo, lebo už 26. marca 1525 prichádza k ďalšiemu obojstrannému vyjednávaniu tentoraz už o odpredaji celého ich majetku v prospech mesta. Za opátstvo na pojednávaní bolizačné stúpení: literát Ján, kustos Filip, Wol(f)gang, Hieronym, všetci z konventu cisterciánov z Heiligenkreutzu. Za domáčich na dokončenie vyjednávania poverili svojho porávaneho zástupcu z Viedne menom Wolfgang Tandler (ktorý inak zastupoval aj cistercov), kym predstavenstvo mesta zastupoval Ján Celearius, ako aj Wolfgang Freis (30).

Pojednávanie prebiehalo asi v dobrom duchu, lebo už o dva dni 28. marca sa obe stránky

dohodli už o predaji celého majetku obce, ako aj Dvora sv. Kataríny i s kaplnkou a tak jednine mesto, ako nastávajúci majiteľ bude v budúcnosti môcť rozhodovať o ich osude.

Dohodu oboch strán o odpredaji a kúpe schvaľuje 21. mája 1525 v Budíne kráľ Ľudovít II., čím sa Vajnory definitívne stávajú majetkom mesta Bratislavu a ako poddanská obec bola ich majetkom ešte celých 323 rokov (do roku 1848) kedy bolo zrušené poddanstvo (31). O dôvodoch tohto odpredaja a kúpe musel bratislavský richtár a radcovia informovať aj palatína, že tento majetok sa menil aj z toho dôvodu, že boli oň stálé spory v chotári s grófmi z Jura, Pezinika a Čeklíska, hlavne pokial sa týka vinohradov a časti lúk a pasienkov v chotári obce.

A ako reagovali susední grófi vyšeuvedení na tieto rozhodnutia a dohody? Nuž svojiským spôsobom, násilím, na čo doplácali len a len poddaní oboch strán. Tak si všimnime svedectvo bratislavskej kapituly zo dňa 9. júna 1530, kde sa hovorí o proteste richtára Michala Fischera, ako aj radcov proti grófovi z Jura a Pezinka, lebo dal uväzniť poddaného z Vajnor Jána Goronitza, ktorý v sebaobrane zabil grófovho poddaného Mikuláša Mikulíka, ktorý sám vyprovokoval bitku. Gróf napriek tomuto protestu odmietol vydáť späť Goronitza vajnorskému richtárovi Matúšovi Štefanovi, i keď Bratislavčania boli ochotní zaplatiť za zavraždenie Mikulíka 220 zlatých. Naopak, gróf zakázal bratislavským obyvateľom prechádzat cez jeho územie bez zaplatenia mýta (32).

Ešte dlho sa potom hľadali príčiny zvádza na oboch stranách, lebo páni z Jura, ale aj z Bratislavu, svojich poddaných priamo podnecovali do týchto sporov. Krádeže dreva, stínanie stromov, zakladanie požiarov v lesoch, pasenie dobytka na cudzích lúkach, krádeže dobytka hlavne koní a väznenie poddaných na oboch stranách bolo na dennom poriadku.

Jazykovo neupravené, doslovný prepis z kroniky Prešporská obec Vajnory.

VYBERÁME PRE VÁS

Na facebookových stránkach Vajnory v spomienkach nájdete každý deň odkaz na nový príspevok do niektorého zo štyridsiatich albumov www.spominajme.com.